

V L A A M S P A R L E M E N T

Zitting 2004-2005

22 maart 2005

HOORZITTING

over schulden(over)last

VERSLAG

**namens de Commissie voor Welzijn, Volksgezondheid en Gezin
uitgebracht door mevrouw Marijke Dillen**

Samenstelling van de commissie:

Voorzitter: de heer Luc Martens.

Vaste leden:

mevrouw Marijke Dillen, de heren Felix Strackx, Erik Tack,
de dames Greet Van Linter, Gerda Van Steenberge;

de heer Tom Dehaene, mevrouw Vera Jans, de heren Luc
Martens, Steven Vanackere;

de heer Marnic De Meulemeester, de dames Margriet
Hermans, Vera Van der Borgh;

de heren Kurt De Loor, Herman Reynders, mevrouw Elke
Roex.

Plaatsvervangers:

de heer Erik Arckens, de dames An Michiels, Monique Moens,
de heer Jurgen Verstrepen, mevrouw Linda Vissers;

de dames Cathy Berx, Kathleen Helsen, Trees Merckx-Van
Goey, Monica Van Kerrebroeck;

mevrouw Patricia Ceysens, de heer Marc Cordeel, mevrouw
Hilde Eeckhout;

de heer Bart Caron, de dames Else De Wachter, Michèle
Hostekint.

Toegevoegde leden:

mevrouw Mieke Vogels;

mevrouw Helga Stevens.

INHOUD

	Blz.
1. Uiteenzetting door mevrouw Ella Neirinck, jurist, project schuldbemiddeling VVSG-SAW .	4
2. Uiteenzetting door mevrouw Veerle Cortebeeck, stafmedewerker sociale dienst OCMW's – Vlaamse Vereniging van Steden en Gemeenten (VVSG).....	6
3. Uiteenzetting door de heer Jan Vos, stafmedewerker Steunpunt Algemeen Welzijnswerk	8
4. Vragen naar aanleiding van de uiteenzettingen van mevrouw Neirinck, mevrouw Cortebeeck en de heer Vos, en antwoorden van de sprekers en van mevrouw Nele Staessens (Orde van Vlaamse Balies).....	10
5. Uiteenzetting door de heer Pierre D'Haens, waarnemend directeur sociaal departement OCMW Aalst.....	13
6. Uiteenzetting door de heer Didier Noël, jurist, 'Observatoire du Crédit et de l'Endettement'...	14
7. Uiteenzetting door de heer Bertel De Groote, docent Hogeschool Gent	17
8. Uiteenzetting door de heer Ivo Mechels, diensthoofd lobby-pers Test-Aankoop.....	20
9. Uiteenzetting door de heer Marcel Mignon, voorzitter, en mevrouw Isabelle Bambust, juriste, Nationale Kamer van Gerechtsdeurwaarders	23

DAMES EN HEREN,

Op 8 maart 2005 hield de Commissie voor Welzijn, Volksgezondheid en Gezin een hoorzitting over schulden(over)last.

1. Uiteenzetting door mevrouw Ella Neirinck, jurist, project schuldbemiddeling VVSG-SAW

De voorzitter: Deze hoorzitting werd ingegeven door de discussies die naar aanleiding van de beleidsbrief plaatsvonden. We hopen dat de sprekers ons een duidelijker beeld zullen geven van de oorzaken en de omstandigheden van schuldenoverlast, zodat wij iets kunnen ondernemen om het probleem terug te dringen.

Mevrouw Ella Neirinck: De regelgeving inzake schuldbemiddeling in Vlaanderen – het decreet van 24 juli 1996 houdende regeling tot erkenning van de instellingen voor schuldbemiddeling in de Vlaamse Gemeenschap en het besluit van 25 maart 1997 van de Vlaamse regering tot uitvoering van het decreet van 24 juli 1996 – schrijft een aantal voorwaarden voor de erkenning van een dienst schuldbemiddeling voor. Er moet met een maatschappelijk werker en een jurist gewerkt worden die een opleiding van 60 uur of een nuttige beroepservaring in de financiële hulpverlening van drie jaar kunnen aantonen. Zij moeten die mensen in dienst hebben of een overeenkomst aangaan met een jurist of met een advocaat. Voor de advocaat geldt de voorwaarde van opleiding of ervaring niet. De administratie Gezin en Maatschappelijk Welzijn beslist over de erkenning; er wordt een erkenningsnummer toegekend en er moet een jaarverslag ingediend worden. Het is een beetje een gemiste kans in het decreet dat er geen uniform registratieformulier is toegevoegd. Als dat er wel was geweest, was er nu misschien meer duidelijkheid over schuldenoverlast in Vlaanderen.

Een eerste erkenning geldt voor drie jaar, de daaropvolgende voor zes jaar. Het is belangrijk dat de Vlaamse Gemeenschap geopteerd heeft voor het gebruik van een modelovereenkomst schuldbemiddeling. Voor zover ik weet bestaat die in Wallonië en in Brussel niet. In de modelovereenkomst wordt een kader geschetst waarbinnen gewerkt moet worden, zodat de relatie tussen de dienst schuldbemiddeling, de schuldbemiddelaar en de cliënt duidelijk is. Het is de bedoeling naar een herstel van het financiële evenwicht en naar de betaling

van de schulden te streven, zolang dit kan op een menswaardige manier. De modelovereenkomst is een belangrijk document: alle partijen staan even stil bij de start van de schuldbemiddeling, meestal een zeer ingrijpende regeling voor mensen met schulden.

Schuldenoverlast is een blijvend onvermogen om achterstallen te betalen en een belangrijk onevenwicht tussen inkomsten en lasten. Dat is iets van alle tijden, maar het belang van de maatschappelijke evolutie mag niet onderschat worden. Termen als consumptiemaatschappij, reclame en virtueel geld zijn begrippen waar jammer genoeg lang niet iedereen mee overweg kan. Ondanks zeer positieve federale wetgeving om de consument te beschermen, zijn bepaalde reclames nog altijd voor verbetering vatbaar. Weerbaarheid en omgaan met deze maatschappelijke evolutie worden nergens aangeleerd.

Er zijn een viertal types van schuldenoverlast. Bij de overbestedingsschulden is het duidelijk dat de betrokkenen hun geld niet kunnen beheren: ze doen vaak aan overconsumptie en wanbeheer, ze lenen zelf gemakkelijk geld of stellen zich gemakkelijk borg voor iemand. Aanpassingsschulden worden veroorzaakt door een sterk gewijzigd inkomen naar aanleiding van bijvoorbeeld een overlijden, ziekte, werkloosheid of echtscheiding. Overlevingsschulden zijn een gevolg van structurele armoede, en compensatieschulden ten slotte hebben een psychologische oorzaak als gok- of drankverslaving. Het mag duidelijk zijn dat deze categorieën vaak op verschillende personen van toepassing zijn.

Schuldenoverlast heeft een invloed op alle levensdomeinen: zowel de gezondheid en het psychisch evenwicht als het wonen, het familiale leven en de sociale contacten worden erdoor geschaad.

De cijfergegevens op pagina 3 van het rondgedeelde schema tonen aan dat er meer verfijnde cijfers nodig zijn en dat er meer verbanden zouden moeten kunnen worden gelegd tussen de cijfers. Op federaal niveau is er bij de Nationale Bank van België de Centrale voor kredieten aan particulieren, waar tot een jaar geleden alleen de negatieve kredietovereenkomsten werden geregistreerd en nu alle krediet- en hypotheekovereenkomsten. In totaal zijn er 4,4 miljoen mensen geregistreerd, die een uitstaande krediet- of hypotheekovereenkomst

hebben. Het gaat in totaal over 6,7 miljoen kredietovereenkomsten. Belangrijk is dat er een stijging van de kredietopeningen is: jaar na jaar blijft het een financieringswijze die 'succes' kent.

Wat de betalingsachterstand betreft is er een lichte daling bij personen met één, twee of drie contracten. Dat zou kunnen wijzen op een zekere preventieve werking van de Centrale voor kredieten aan particulieren. De kredietgever is inderdaad verplicht de Centrale voor kredieten aan particulieren te raadplegen alvorens een krediet toe te staan. Uit deze lichte daling zou men kunnen afleiden dat de Centrale haar doel bereikt. Het is evenwel verontrustend dat de groep van personen die vier of vijf contracten hebben, toeneemt tot bijna 10 procent van de geregistreerde personen. Het zijn vooral die mensen die bij de dienst Schuldbemiddeling terechtkomen en een beroep doen op de collectieve schuldenregeling. Als men een beroep doet op die regeling, krijgt men door de beslagrechter een schuldbemiddelaar (een advocaat of een dienst Schuldbemiddeling) toegewezen.

Het succes van de wet Collectieve schuldenregeling blijkt uit de berichten van toelaatbaarheid. In 2004 waren er 41.207 berichten van toelaatbaarheid. In Vlaanderen zijn er dat 23.370 en in Wallonië slechts 14.042. In 2004 waren er 2.271 nieuwe dossiers. Ook daar is het evenwicht zoek: 1.440 dossiers op de Nederlandstalige taalrol en 831 op de Franstalige taalrol. Indien de schuldenaar kosten en erelonen van de schuldbemiddelaar niet kan betalen, kan hij of zij terecht bij het Fonds ter bestrijding van overmatige schuldenlast. Antwerpen, Gent en Dendermonde staan als gerechtelijke arrondissementen op de eerste drie plaatsen bij de aanvragen tot terugbetaling door het Fonds. Pas daarna komt Luik.

Wil dat zeggen dat men in Vlaanderen te snel overgaat tot de collectieve schuldbemiddeling? Zijn het in Vlaanderen voornamelijk advocaten die optreden in de collectieve schuldenregeling, die misschien sneller overgaan tot een juridische procedure, de collectieve schuldenregeling? Wil dat zeggen dat mensen met schulden in Vlaanderen rechtstreeks naar een advocaat gaan? Gebeurt dat dan omdat er wachtlijsten zijn bij de diensten of geven de diensten Schuldbemiddeling de dossiers sneller door aan advocaten? Hoeveel diensten laten zich trouwens aanstellen door de beslagrechter? Ik moet het antwoord op al die vragen jammer genoeg schuldig blijven. We beschikken niet over

de nodige gegevens en verbanden om de cijfers te becommentariëren.

Dat er in Vlaanderen heel veel collectieve schuldenregelingen zijn, betekent niet dat er meer mensen met schuldenoverlast zijn dan in Wallonië. Als men de cijfers van personen met achterstallige contracten bekijkt ten opzichte van het totaal van de geregistreerde personen, blijkt dat het grootste percentage van mensen met achterstallige contracten zich situeert in Henegouwen en Luik. Er zijn dus meer dossiers met schuldenoverlast in Wallonië, terwijl er meer collectieve schuldenregelingen zijn in Vlaanderen.

Wat doet men in Vlaanderen om daarop een antwoord te bieden? Sinds 2000 is er het project Schuldbemiddeling VVSG-Steunpunt Algemeen Welzijnswerk (SAW), met de opdracht om vorming en ondersteuning te bieden aan de schuldbemiddelaar om op een zo hoog mogelijk niveau kwalitatief werk te kunnen aanbieden. Vanuit het project wenst men kwaliteitsdienstverlening aan te bieden aan de diensten Schuldbemiddeling op het terrein. De financiering van dit project bedraagt 174.000 euro. Sinds 2002 is er extra financiering gekomen voor een juridische ondersteuning. In Wallonië bedraagt de financiering momenteel 2,4 miljoen euro; in Brussel is dat 145.000 euro en wordt er in een eenmalige projectsubsidie voor preventie van 50.000 euro voorzien.

Het personeel van het project Schuldbemiddeling bestaat uit een staf- en vormingsmedewerker, een jurist en een deeltijds administratief medewerker. We werken voor 298 erkende diensten Schuldbemiddeling bij OCMW's en 23 erkende diensten Schuldbemiddeling bij CAW's, en steeds voor de tandem van de jurist en de maatschappelijk werker.

We geven basisopleiding en verdiepingsmodules. In Vlaanderen hebben al 1.100 mensen die opleidingen gevolgd. Er is dus duidelijk behoefte aan opleiding en specialisatiemodules. Die modules gaan over de wet Consumentenkrediet, de wet Collectieve schuldenregeling, maar ook over het gezin in de schuldbemiddeling, het kind van de rekening, om enerzijds de technisch-juridische invalshoek en anderzijds de psychologisch-methodologische invalshoek te kunnen volgen.

Wat betreft de juridische ondersteuning, blijkt uit de adviesvragen van 2004 dat de collectieve schul-

Dit dossier is echter ook verweven met het federale dossier van de sociale energiefondsen voor gas en elektriciteit. De federale wet van 4 september 2002 bepaalt wat sociale energiefondsen zijn. Het zijn fondsen die worden gespijsd door de energieleveranciers en waarvan de middelen worden verdeeld over de Belgische OCMW's die daarmee de mensen met energieschulden moeten ondersteunen. Daarvoor zijn er twee mogelijkheden.

Een eerste mogelijkheid is dat mensen met energieschulden worden begeleid. Concreet betekent dit dat men met de middelen van de fondsen personeel aantrekt om aan budgetbegeleiding of budgetbeheer te doen. Budgetbegeleiding betekent dat men personen met schulden begeleidt zonder het beheer van het budget over te nemen. Bij budgetbeheer gaat het OCMW het budget wel zelf beheren. Een tweede mogelijkheid is het toekennen van financiële steun inzake energie of het ondernemen van preventieve acties, zoals het stimuleren van rationeel energiegebruik, via bijvoorbeeld het gebruik van spaarlampen.

Vanaf 1 januari 2005 is aan die middelen de vereiste gekoppeld dat het OCMW in kwestie een erkenning heeft als dienst voor schuldbemiddeling. Die erkenning moet elk jaar aangetoond worden. Indien men die erkenning verliest en ze eventueel later terugkrijgt, of indien men ze pas na 1 januari 2005 bekomt, dan kan het OCMW die middelen nog wel krijgen pro rata. Door de koppeling van de middelen van de sociale energiefondsen aan de vereiste een erkende dienst voor schuldbemiddeling te hebben, ontstaat echter wel eens het misverstand dat OCMW's middelen zouden krijgen om de schuldbemiddeling uit te bouwen. Dat is echter niet het geval. Het gaat hier wel degelijk om energieschulden. Dat zijn geen consumentenkredieten en strikt genomen is er dus ook geen erkenning van de dienst voor schuldbemiddeling nodig. Uit een studie van het verbruikerssatelier over de middelen voor 2003 is gebleken dat de middelen ontoereikend zijn voor de hulp aan mensen met een schuldenoverlast inzake energie. Meer dan de helft van de OCMW's heeft maar een halftijdse maatschappelijk werker voor begeleiding in dienst kunnen nemen.

Een tweede element dat verband houdt met de sociale energiefondsen gas en elektriciteit is de lokale adviescommissie (LAC) die in iedere gemeente bestaat. Deze commissie moet de mini-

mumlevering aan gas, elektriciteit en water waarborgen. Ze beslist of energie moet worden afgesloten of opnieuw aangesloten. Het OCMW is sterk betrokken bij de LAC. Dat blijkt onder meer uit de samenstelling ervan. Het hoofd van de sociale dienst of diens afgevaardigde is voorzitter. Verder zetelt er één lid van de dienst voor maatschappelijk welzijn en één vertegenwoordiger van de betrokken leverancier; sedert de liberalisering van de energiemarkten is dat de netbeheerder. Het is ook mogelijk dat er een vertegenwoordiger van een erkende dienst voor schuldbemiddeling in de lokale adviescommissie zetelt, tenminste als de verbruiker op die dienst een beroep heeft gedaan. Het secretariaat van die lokale adviescommissie zit bij het OCMW.

Die LAC's zijn zeer belangrijk, want als er een afsluiting van energie dreigt, is het belangrijk een oplossing te vinden. Via die lokale adviescommissies kan men meer kansen geven aan wanbetalers. Afsluitingen worden zoveel mogelijk voorkomen en als die toch nodig zijn, gebeuren ze sociaal rechtvaardiger. Op die manier kan verdoken armoede worden opgespoord. Soms komen er mensen naar de LAC's die geen cliënt zijn bij het OCMW, maar die toch met een complexere problematiek te maken hebben dan alleen het niet-betalen van de energiefactuur. De liberalisering van de energiemarkt is ingegaan op 1 juni 2003. Het heeft een hele tijd geduurd vóór de energieleveranciers begonnen zijn met het droppen van klanten. De laatste maanden gebeurt dat meer en meer, zodat er meer dossiers zijn en er ook meer LAC's worden samengeroepen. De LAC's zullen ook in de toekomst dus belangrijk blijven.

Ik besteed aandacht aan de LAC's omdat het sociaal energiefonds de hulpmiddelen heeft opgeslorpt van de vroegere hulpfondsen voor gas en elektriciteit. Binnen die hulpfondsen waren er middelen om de werking van de LAC's mogelijk te maken, maar sinds die opslorping zijn er daarvoor geen middelen meer. Daarom pleit ik voor Vlaamse middelen voor deze LAC's.

De sociale energiefondsen en de LAC's hebben een andere opdracht dan louter schuldbemiddeling. De schuldbemiddeling komt daar voor de OCMW's nog bovenop.

De aandacht voor schuldbemiddeling stijgt. De OCMW's proberen zich te organiseren en zoeken

naar samenwerkingsvormen om aan schuldbemiddeling te kunnen doen. Er is ook samenwerking voor andere dingen. Zo zijn ook de tewerkstellingsdiensten vaak intergemeentelijk georganiseerd. De vraag naar schuldbemiddeling is echter veel groter dan het aanbod. Bij de OCMW's zijn er zelfs wachtlijsten voor schuldbemiddeling. Om die wachtlijsten weg te werken zou er aan preventie moeten worden gedaan. Dat is volgens ons een belangrijke opdracht voor Vlaanderen. We denken dat preventie mogelijk is via het onderwijs en via basiseducatie: men moet leren omgaan met het eigen budget, kritisch leren kijken naar reclame, en zo meer. Een andere manier om aan preventie te doen is het opstellen van strengere regels om kredietopeningen mogelijk te maken. Dat is echter een federale materie.

Ik wil mijn uiteenzetting afsluiten met de drie belangrijkste aandachtspunten voor Vlaanderen. Vooreerst moeten er middelen komen voor de diensten schuldbemiddeling van de OCMW's. Er zijn vanuit Vlaanderen belangrijke erkenningsvoorwaarden opgelegd. Bovendien is er de laatste jaren veel meer nood aan schuldbemiddeling. Ook voor de LAC's zijn er geen middelen. Verder is het erg belangrijk om aan preventie te doen, zodat mensen niet in schuldbemiddeling terechtkomen. Ten slotte moeten de koepels, dus onder meer ook de VVSG, worden betrokken bij de concrete voorstellen, zeker als er een sturing wordt aan gekoppeld.

3. Uiteenzetting door de heer Jan Vos, stafmedewerker van het Steunpunt Algemeen Welzijnswerk

De heer Jan Vos: Ik heb mijn uiteenzetting de titel meegegeven: Schuldbemiddeling, wanneer komt er een Vlaams beleid? Dat klinkt wellicht provocerend. In zekere zin is er immers wel een Vlaams beleid, denken we maar aan het project waarover mevrouw Neirinck verslag heeft uitgebracht. Toch is het me ook wel menens met die vraag.

Ik wil het in mijn uiteenzetting hebben over vijf of zes punten. Er circuleren op dit ogenblik een aantal cijfers die een verkeerde indruk geven. Schuldbemiddeling wordt steeds meer een specialisatie en kan nog moeilijk gecombineerd worden met algemeen werk in de hulpverlening. Is schuldbemiddeling dan nog wel een opdracht van een CAW? Ondanks stijgende noden inzake schuldbemiddeling is er nog steeds geen financiering voor het

uitvoerende werk. Is de verantwoordelijkheid voor de financiering en het beleid inzake schuldbemiddeling een zaak van een lokaal sociaal beleid of/en van de Vlaamse overheid? Dat laatste lijkt me een cruciale vraag voor deze vergadering.

De voorbije maanden zijn bijna 300 van de 308 Vlaamse OCMW's erkend. Ik vermoed dat het cijfer eigenlijk nog hoger ligt omdat er ook twee intergemeentelijke diensten erkend zijn. Daarnaast zijn 22 van de 27 CAW's erkend. Van de vijf niet-erkende CAW's zijn er drie in grootstedelijke regio's waar niet alle CAW's actief zijn op het terrein van de schuldbemiddeling. Er zijn ook twee kleinere CAW's in Vlaams-Brabant die zich veeleer specialiseren in algemene psycho-sociale begeleiding en minder in de materiële problematiek.

Daarnaast is het bijna spectaculair hoeveel mensen er bij de VVSG cursussen hebben gevolgd rond schuldbemiddeling: meer dan 600 mensen van de OCMW's en 119 van de CAW's. Deze cijfers zouden de indruk kunnen wekken dat schuldbemiddeling een topprioriteit is voor de OCMW's en de CAW's en dat het aanbod geen enkel probleem kan of zou mogen vormen. In werkelijkheid is het aanbod van de schuldbemiddeling echter niet in verhouding, noch kwantitatief noch kwalitatief, tot het aantal erkenningen en de gevolgde vorming.

Schuldbemiddeling is onvermijdelijk een specialisatie. Vroeger werden inkomsten en uitgaven geïnventariseerd en ging men vervolgens bij schuldeisers aankloppen om betere afbetalingsmodaliteiten te bekomen. Sinds het ontstaan van het decreet met zijn kwaliteitsvereisten wordt van een schuldbemiddelaar ook verwacht dat hij de geldigheid van overeenkomsten en van schulden nagaat. Hij moet onderzoeken of er niet te veel onkosten of interesten zijn aangerekend. Een goed voorbeeld zijn Piramide en Stimulans, twee CAW's in Kortrijk die sinds enkele jaren samenwerken met juristen binnen de dienst welzijnsconsortium Kortrijk. In hun dossiers kunnen ze tot meer dan dertig procent besparen op de schuldenberg van hun cliënten. Vijf of zes jaar geleden is er een gelijkaardig onderzoek gebeurd bij het OCMW van Roeselare en ook daar ging het om vrij spectaculaire bedragen.

Hoewel iedereen in de sector beseft dat schuldbemiddeling eigenlijk een specialisatie zou moeten zijn, wordt het in de praktijk nog vaak gecombi-

neerd met een vrij algemeen profiel van hulpverlener. Dat heeft zijn voordelen, maar het betekent ook dat mensen onvoldoende expertise kunnen opbouwen omdat ze onvoldoende dossiers hebben. Binnen de CAW's ontstaan er daarom vormen van mobiele schuldbemiddeling die complementair aan de onthaalhuizen, begeleid wonen en bijstand aan gedetineerden aan de slag gaan, samen met de polyvalente hulpverleners en gedekt door juridische expertise.

Als de schuldbemiddeling zo technisch en juridisch is geworden, is dit dan nog wel een taak van de CAW's? Ik denk dat we op die vraag genuanceerd maar duidelijk ja moeten antwoorden. Als schulden samenhangen met sociale problemen, met een gebrek aan sociale, psychologische en intellectuele vaardigheden en met stabiliteit in het gezin, dan zal het beste afbetalingsplan geen soelaas bieden. Er zijn heel wat collectieve schuldregelingen waarbij de advocatuur na wellicht belangrijke inspanningen tot afspraken komt opdat mensen na vier of vijf jaar uit de problemen zouden zijn. Indien daar evenwel geen educatief werk of hulpverlening gebeurt, zullen veel van die mensen mettertijd opnieuw in de problemen komen. Overmatige schuldenlast gaat samen met zware menselijke drama's, verlies van status, relatieproblemen en conflicten. Mensen met onvoldoende sociale of intellectuele vaardigheden of met onvoldoende stabiliteit hebben uitdrukkelijk nood aan een sociale schuldbemiddelaar die schuldbemiddeling en hulpverlening kan combineren. De doelgroep van de sociale schuldbemiddeling is trouwens veel ruimer dan het klassieke bijstandspubliek of het klassieke publiek van de onthaalhuizen. Bij een uitwisseling met Wallonië kwam een genodigde uit Charleroi vertellen dat tot tachtig procent van het cliënteel eigenlijk bestond uit mensen van modale inkomensgroepen die door werkloosheid, ziekte of ongeval in de problemen waren gekomen en die in nieuwe armoede dreigden terecht te komen. Sociale schuldbemiddeling is meer dan het opstellen van een afbetalingsplan. Het impliceert dat men mensen steunt, structuur biedt, motiveert en activeert, en dat men hen leert nadenken over de waarden en normen waardoor ze in de problemen komen. Naast hulpverleningsdoelstellingen zijn er dus ook leerdoelstellingen, namelijk leren omgaan met een budget, leren sparen en leren omgaan met de druk van de reclame. Hoewel er in Vlaanderen meer dan ooit en meer dan waar ook ter wereld gespaard wordt, is sparen dus niet voor iedereen evident.

Ondanks de stijgende noden is er nog steeds geen financiering voor de schuldbemiddeling. Sinds kort is wel registratie mogelijk, binnen een project van de administratie voor Welzijn. Voor de CAW's waren er in 2003 in totaal 45.000 begeleidingen, waarvan 35.000 ambulant en 10.000 residentieel. Dan gaat het alleen om de begeleidingen. Indien men er alle korte contacten bijtelt, komt de sector aan ongeveer 150.000 cliënten op jaarbasis. Het HIVA-onderzoek dat in 2002 werd gepubliceerd op vraag van de vorige Vlaamse minister, toont aan dat de schuldenproblematiek bij 40 procent van het CAW-clienteel voorkomt. Dat betekent dat de potentiële doelgroep voor schuldbemiddeling zou bestaan uit 18.000 mensen. Intern onderzoek van de vroegere federatie Thuislozenzorg en van het huidige Steunpunt toont aan dat tussen 1982 en 2002 het aantal thuislozen met schulden gestegen is van 25 naar 60 procent. Dat zijn 6.000 potentiële dossiers. In de praktijk zijn we met de CAW's vooral actief rond schuldbemiddeling in de sociale centra, denk aan de klassieke centra voor maatschappelijk werk van vroeger, denk aan Aalst, de Viersprong, Stimulans, Visserij, de sociale centra van vroeger, aan de andere kant de onthaalhuizen, begeleid wonen, waar steeds meer jongeren bereikt worden en de gevangenen met de problematiek van gedetineerden. In dat geval is er niet alleen de problematiek van de burgerlijke partijen, de gerechtskosten en de penale boete. Veel mensen die in de gevangenis terecht komen, hebben ook ernstige schulden door huurachterstand en medische kosten. Daarover bestaat te weinig onderzoek. Ook voor de achterblijvende families leidt dit tot grote drama's. De CAW's zijn dus nog niet in staat om hun eigen cliënteel te ondersteunen, laat staan die 80 procent waarnaar ik zopas heb verwezen. Van alle bijkomende opdrachten van de CAW's – denk aan slachtofferhulp, interlandelijke adoptie, bezoekeruimte of justitieel welzijnswerk – is de schuldbemiddeling de enige waarvoor geen specifieke financiering bestaat.

Is het beleid en de financiering van de schuldbemiddeling een zaak van lokaal sociaal beleid of van Vlaamse sturing? De vorige Vlaamse Regering heeft naar aanleiding van het sociaal energiefonds en de discussie over het decreet sociaal beleid impliciet of expliciet zeer resoluut gekozen voor de piste van het lokaal sociaal beleid. Het sociaal energiefonds biedt echter geen garanties voor een volwaardige uitbouw van de schuldbemiddeling. Het gaat over veel meer dan energie. Het gaat ook

niet om nieuw geld. Het geld moet ook worden gebruikt voor budgetbegeleidingen rond energie, voor de LAC's en voor energiemeters. Tijdens de vorige regeerperiode heeft men aan de CAW's ook gezegd dat ze moesten onderhandelen met de OCMW's omdat die tegen 2005 een erkenning moesten hebben als dienst voor schuldbemiddeling. Op dit ogenblik is er echter nog geen enkel OCMW dat zijn opdracht heeft gedetacheerd naar een erkend CAW. Dat spoor was dus niet zo sterk. Dat betekent niet dat we de samenwerking tussen CAW en OCMW niet belangrijk zouden vinden. In Aalst bijvoorbeeld hebben OCMW en CAW samen een team voor schuldbemiddeling. Op andere plaatsen werd afgesproken dat het OCMW zich veeleer bezighoudt met budgetbeheer en het CAW met budgetbegeleidingen of dat OCMW's eerder actief zijn op het terrein van de collectieve schuldbemiddeling en CAW's eerder op het terrein van het consumentenkrediet. In het welzijnsconsortium van Kortrijk delen CAW's en OCMW's een of meerdere juristen. Er is dus een basis om op voort te bouwen. Belangrijk is dat CAW's minstens het eigen cliënteel volwaardig moeten kunnen ondersteunen en een alternatief moeten kunnen bieden voor de schuldbemiddeling vanuit OCMW's. In sommige gevallen is het OCMW ook schuldeiser. Sommige mensen zijn ook beschaamd om bij het OCMW, een overheidsorgaan, te gaan aankloppen voor een dergelijke gevoelige materie. Het is niet mijn bedoeling particulier en overheidsinitiatief tegen elkaar uit te spelen, maar we moeten beseffen dat die gevoelens leven bij het publiek.

Schuldbemiddeling is een persoonsgebonden materie. Vlaanderen heeft daar wel degelijk een verantwoordelijkheid en dit om twee redenen. Een eerste is de rechtsgelijkheid van alle Vlamingen. Het kan niet dat schuldbemiddeling in de ene gemeente totaal afwezig of ondermaats is georganiseerd en in een andere gemeente sterk uitgebouwd. Deze materie is zo gevoelig en zo indringend voor de mensen dat er toch een zekere rechtsgelijkheid zou moeten zijn, met andere woorden een aanbod dat in Vlaanderen gelijk gespreid is.

Vlaanderen zou ook mee moeten instaan voor de kwaliteit van de schuldbemiddeling. Dit decreet is echter een zeer passief erkenningsdecreet. Er worden voor zover bekend geen inspecties georganiseerd. Wanneer men eenmaal een vergunning heeft, loopt de zaak voor een termijn van drie tot zes jaar.

4. Vragen naar aanleiding van de uiteenzettingen van mevrouw Neirinck, mevrouw Cortebeeck en de heer Vos, en antwoorden van de sprekers en van mevrouw Nele Staessens (Orde van Vlaamse Balies)

De voorzitter: De Orde van Vlaamse Balies geeft geen uiteenzetting, maar de medewerkster van de studiedienst, mevrouw Nele Staessens, is bereid om op eventuele vragen te antwoorden.

Mevrouw Marijke Dillen: Er zijn verschillende instanties bezig met schuldbemiddeling en collectieve schuldenregeling, maar die werken in de praktijk blijkbaar vaak naast elkaar. Ik had graag meer informatie gekregen over de samenwerking met de Orde van Vlaamse Balies, die toch een aantal initiatieven neemt op het vlak van schuldbemiddeling, het vormen van schuldbemiddelaars en die een heel belangrijke partner is op het vlak van de schuldbemiddeling. Op welke wijze wordt er samengewerkt met de verschillende plaatselijke ordes van advocaten? Het is blijkbaar een probleem dat niet alle dossiers kunnen worden behandeld. De orde krijgt financiële middelen: er zijn advocaten die pro deo werken; de advocaten-schuldbemiddelaars hebben een goede opleiding gekregen. Waarom werkt men daar dan zo weinig mee samen?

Heeft mevrouw Neirinck een zicht op het aantal collectieve schuldenregelingen die op een positieve manier worden afgesloten?

De heer Tom Dehaene: De vaststelling is dat er geen eenduidige cijfers beschikbaar is. Daaruit kunnen we al een belangrijke les trekken en de Vlaamse overheid zal op dat vlak wat sturend moeten optreden. Er is een hoge druk op de diensten van de OCMW's – die overigens ook instaan voor budgetbegeleiding en budgetbeheer – en dat zijn signalen die duidelijk maken dat de druk op de schuldbemiddeling zal toenemen.

Zijn er cijfers over het aantal mensen die hervallen nadat ze begeleiding hebben gekregen? Preventie is belangrijk. Men moet immers niet alleen mensen begeleiden om uit de put te geraken, maar ook vermijden dat mensen opnieuw een put gaan graven. Opleiding is daarin een belangrijke schakel.

Alleen kredietinstellingen zijn blijkbaar verplicht om de positieve gegevensbank te consulteren vooraleer ze een krediet toestaan. De winkelketens die

werken met afbetalingssystemen, vallen niet onder die regeling. Zijn er juridische problemen om die ook de kans te geven om de databank te raadplegen?

Mevrouw Vera Van der Borgh: Is er een verschil in behandeling en benadering van de dossiers door enerzijds de OCMW's en CAW's en anderzijds door de erkende schuldbemiddelaars binnen de advocatuur?

Mevrouw Nele Staessens, Orde van Vlaamse Balies: De advocatuur wordt geconfronteerd met de problematiek, niet omdat mensen steun komen vragen, maar vaak omdat men te maken heeft met een probleem dat al voor de rechtbank wordt behandeld, bijvoorbeeld een echtscheidingsdossier waar mensen door een aantal andere problemen met schulden te maken krijgen. Het is dan evident dat de advocaat die mensen verder begeleidt en ervoor zorgt dat ze met hun schulddossier verder kunnen. We erkennen natuurlijk dat er een grote vraag is naar hulpverlening. In die zin is het wenselijk dat er samenwerking is. Zo zou er bijvoorbeeld gemakkelijker kunnen worden doorverwezen. Als de schuldenproblematiek nauw samenhangt met een sociaal probleem, moet de advocaat gemakkelijk kunnen doorverwijzen naar de hulpverlening en omgekeerd.

De voorzitter: Gebeurt dat nu dan onvoldoende?

Mevrouw Nele Staessens: Ik heb daarover geen cijfers. Het is een spontaan antwoord. Wat betreft de opleiding, volgen advocaten wel een opleiding als bemiddelaar in familiezaken, maar over schuldbemiddeling zelf bestaan er vooralsnog geen specifieke opleidingen. Er zijn advocaten die zich daarop toelagen en zich vanuit de praktijk specialiseren. Ook beslagrechters stellen advocaten aan. De praktijk wijst dus uit dat er gespecialiseerde advocaten zijn. Vanuit de orde worden er echter geen specifieke opleidingen verzorgd. Misschien kan er worden gedacht aan een gemeenschappelijke opleiding, zoals bemiddelaars in familiezaken ook gemeenschappelijk worden opgeleid.

Mevrouw Ella Neirinck: De erkenningsprocedure legt een aantal opleidingsvereisten aan juristen en maatschappelijk werkers op, maar niet aan advocaten. Momenteel bestaat er inderdaad geen opleiding rond schuldbemiddeling voor de advocatuur. Er zijn wel enkele individuele advocaten die

uit vrije wil kiezen om de opleiding in het kader van het project Schuldbemiddeling te volgen. Dat is momenteel echter nog altijd uitzonderlijk. Dat is het eerste groot verschil. Schuldbemiddeling is toch wel een specialisatie. Als men geen opleiding heeft gevolgd, kan men een perfect advocaat zijn, maar ik weet niet of men als een perfect schuldbemiddelaar kan optreden. Een ander groot verschil is de preventie, begeleiding, het luisterend oor, het zich kunnen inleven in mensen die schulden hebben. Bij advocaten is dat allicht wat minder gemakkelijk omdat ze daarvoor geen opleiding hebben gevolgd. De diensten van CAW's en OCMW's zijn al jaren bezig met schuldbemiddeling onder een andere naam, budgetbeheer en -begeleiding. Bij de collectieve schuldenregeling vragen beslagrechters steeds meer bijkomende begeleiding van een OCMW of een CAW als er een advocaat wordt aangesteld. Men merkt dat een juridische oplossing kan worden gegeven aan de schuldenoverlast, maar dat er ook begeleiding nodig is en dan wordt er vaak gekeken naar de diensten van de OCMW's en CAW's. Dat wijst er terug op dat complementariteit wenselijk is. We staan open voor een gezamenlijke opleiding. Er waren er voor de opleidingen in het kader van het project Schuldbemiddeling veel wachtlijsten en dan is het logisch dat men voorrang geeft aan de maatschappelijk werkers en juristen van de diensten van de OCMW's en de CAW's. De wachtlijsten verminderen blijkbaar ietwat en er zijn inderdaad advocaten die in de opleiding geïnteresseerd zijn en ook voor de opleiding in aanmerking komen. Dat is interessant voor de maatschappelijk werkers en juristen omdat de 'tegenpartij' ook aanwezig is. Men zit samen op de schoolbanken en leert elkaar beter kennen.

De heer Jan Vos: Binnen de CAW's wordt er al zeer veel samengewerkt met advocaten. Als complexe zaken moeten worden doorverwezen, wordt er sowieso al samengewerkt met advocaten, ongeacht of het gaat over schuldbemiddeling. Weinig CAW's hebben over alle materies specifieke juristen in dienst. Wat betreft de tandemformule, is de realiteit dat maar drie tot vier CAW's over een eigen professionele jurist beschikken om in die formule te kunnen werken. Wat betreft de collectieve schuldenregeling, wordt er heel veel samengewerkt met de advocatuur. Daarbij rijzen er af en toe ook problemen. Het aanwijzen van de advocaat-schuldbemiddelaar gebeurt niet door het CAW, maar door de beslagrechter die daarover autonoom beslist. Dat zijn niet altijd mensen die met de doelgroep

ervaring hebben. Men moet niet alleen kunnen omgaan met de menselijke problematiek, maar bijvoorbeeld ook kunnen inschatten welk leefloon nodig is om maandelijks te kunnen rondkomen; men moet ervoor kunnen zorgen dat mensen op tijd bepaalde bedragen hebben en beseffen dat 50 euro soms heel veel is. Het gebeurt vrij regelmatig dat we extra communicatie moeten organiseren om zaken recht te trekken. Dat neemt niet weg dat er vrij regelmatig met de advocatuur wordt samen-gewerkt.

Wat betreft het verschil tussen OCMW en CAW, bestaat de indruk dat de OCMW's zodanig over-vraagd worden, dat de werkverdeling vaak is dat de OCMW's hoe langer hoe meer budgetbeheer doen en de CAW's budgetbegeleiding. Er is daarin evenwel geen lijn te trekken.

Mevrouw Veerle Cortebeek: Het kan kloppen dat OCMW's meer budgetbeheer doen, maar we hebben daarover geen cijfers. De situatie is echter niet zwart-wit. Budgetbeheer is in een aantal gevallen de beste oplossing en dan kan men nadien door-groeien naar budgetbegeleiding. Wat betreft de samenwerking met advocaten, laten OCMW's het juridische onderdeel soms over aan advocaaten, maar ik kan ook daar geen cijfers op kleven. Het klopt dat er soms een andere invalshoek wordt gehanteerd: het sociale aspect is meer bij de OCMW's en CAW's aanwezig.

Mevrouw Nele Staessens: Een advocaat die optreedt in een procedure voor collectieve schuldenregeling heeft de waarborg van een zekere onafhankelijkheid: hij moet met de schuldeisers in samenspraak met de schuldenaar een aanzuiveringsregeling uitwerken. In die positie is hij het best geplaatst om dat in alle neutraliteit te doen. Budgetbegeleiding is iets anders dan iemand helpen in een procedure van collectieve schuldregeling waarin ook schuldeisers een rol spelen.

Mevrouw Ella Neirinck: Gelukkig zijn er toch een aantal beslagrechters die wat dat betreft evolueren en voor de schuldbemiddeling ook OCMW's en CAW's aanwijzen omdat ze ervan uitgaan dat ook die diensten de nodige onafhankelijkheid hebben. Dat is een belangrijke evolutie.

Mevrouw Nele Staessens: Dat lijkt me het essentiële aspect te zijn van de advocatuur in het debat.

Mevrouw Ella Neirinck: Er zijn meer en meer diensten Schuldbemiddeling die zich als dusdanig kunnen opstellen en onderhandelen met schuldeisers, en tegelijkertijd ook kunnen begeleiden.

Er zijn in totaal 41.207 berichten van toelaatbaarheid van collectieve schuldregeling ingediend. Er is een belangrijk onevenwicht tussen Vlaanderen en Wallonië. Tekenend is ook het feit dat er van de 41.207 gevallen maar 17.000 zijn die uiteindelijk tot een regeling leiden. Dat betekent dat 25.000 mensen met schuldenoverlast die met een been in de procedure zitten en met het andere been eruit. Dat om te zeggen dat ik geen antwoord heb op de vraag hoeveel mensen uit de collectieve schuldenregeling zijn gekomen en hoeveel mensen er hervallen.

De voorzitter: Niemand heeft blijkbaar een antwoord op de vraag van de heer Dehaene waarom grootwarenhuizen en dergelijke geen gebruik kunnen maken van de positieve gegevensbank. Die vraag kan mogelijk straks ook aan de heer Mechels worden gesteld.

De heer Bart Caron: Zijn er de voorbije tien jaar, sinds het probleem zichtbaar is gemaakt en de hulpverlening is georganiseerd, markante evoluties merkbaar in de oorzaak van de schulden? De aandacht voor de remedies is natuurlijk belangrijk, maar ook de oorzaken mogen niet uit het oog worden verloren.

Mevrouw Ella Neirinck: We steunen ons nog altijd op de studie van het HIVA met cijfergegevens van 2001, die is gepubliceerd in 2002. De indeling dat men inzake schuldenoverlast vier grote groepen kan onderscheiden, klopt nog. We horen dat er meer mensen met meer schulden zijn, maar ik kan niet zeggen in welke categorie.

De heer Jan Vos: We hebben een beperkte analyse. Sinds zowat twee jaar werken we met een eigen registratiesysteem. Dat staat nog niet volledig op punt, zeker niet wat betreft de schuldbemiddeling. We merken toch al een aantal evoluties. Zo is de kredietopening een heel groot probleem. Verder stellen we een verjonging van de problematiek vast. Wat betreft de oorzaken van schuld, is het probleem van overbesteding nog altijd heel belangrijk evenals het tekort aan administratieve vaardigheden – de duale maatschappij. We moeten daarover verder onderzoek doen en, zoals de

heer Dehaene suggereert, meer afspraken maken over de registratie en een betere afstemming tussen de verschillende sectoren realiseren. Dat is allicht de enige manier om daarover zinnige uitspraken te doen.

De heer Tom Dehaene: De OCMW's stellen vast dat er vooral een evolutie is op het vlak van de consumptie: mensen gaan meer en meer leningen aan om consumptiegoederen te verwerven. Verder stijgen de kosten voor wonen – huur- en grondprijzen – enorm, terwijl de vervangingsinkomens, de leeflonen en de minimumlonen veel minder stijgen waardoor er een spanning ontstaat evenals een grotere druk op het budget.

5. Uiteenzetting door de heer Pierre D'Haens, waarnemend directeur sociaal departement OCMW Aalst

De heer Pierre D'Haens: Ik wil proberen de dienst schuldhulpverlening van Aalst te schetsen vanuit mijn ervaringen binnen het OCMW aldaar. Het OCMW van Aalst is halverwege de jaren '80 gestart met schuldhulpverlening. In 1998 zijn we een erkende dienst van collectieve schuldregeling geworden. Op dit ogenblik beschikken we over een voltijdse jurist, zeven maatschappelijke werkers en twee administratieve medewerkers. De dienst schuldhulpverlening heeft, op de jongste tijd na, altijd wat ter discussie gestaan binnen het OCMW. Het was immers een van de weinige diensten die het zich kon veroorloven te stellen dat haar werklast te hoog was en dat ze geen nieuwe aanvragen meer opnam. Deze vorm van dienstverlening was ook weinig gefinancierd. Daardoor moest er bij elke toename van de wachtlijst met de ontvanger en de andere financiële medewerkers van het OCMW in discussie worden getreden over het aantrekken van bijkomend personeel. In 1999 werd zelfs besloten de dienstverlening een stuk af te bouwen, met alle pijnlijke gevolgen van dien. Begin 2001 werd de dienst gelukkig opnieuw opgestart en sindsdien is men naar de huidige bezetting geëvolueerd.

In oktober 2003 werd er een verregaande samenwerkingsovereenkomst afgesloten met het Centrum Algemeen Welzijnswerk regio Aalst (CABRA). Bij de opstart van het sociaal huis werden immers samenwerkingsafspraken gemaakt rond coördinatie van dienstverlening, crisisopvang en schuldhulpverlening. Er werd afgesproken dat het CAW verantwoordelijk is voor de budgetbegeleiding

en het OCMW voor budgetbeheer en collectieve schuldenregeling. Het OCMW heeft een maatschappelijk werker gedetacheerd naar het CAW voor budgetbegeleiding. De samenwerking is vrij intens. Er is bijvoorbeeld een tweewekelijks cliëntoverleg. Telkens iemand een vraag stelt in het sociaal huis, het OCMW of in de buurtwerking van het CABRA wordt nagegaan welke de meest passende hulpverleningsvorm is: budgetbegeleiding, budgetbeheer of collectieve schuldregeling. Door die samenwerking kunnen we ook voorkomen dat er geen dubbel werk wordt gepresteerd. Wie zijn problematiek al heeft toegelicht aan de schuldhulpverlener, moet dat niet meer herhalen bij de hulpverlener of de jurist in het kader van de collectieve schuldregeling, wat uiteindelijk toch cliëntvriendelijker is. Binnen deze werkwijze kan ook gepeild worden naar de motivatie van de hulpvragers. In 2004 werden 52 van de 221 aanvragen voor budgetbeheer geannuleerd. Veel mensen vragen pas om hulp op het ogenblik dat ze van de deurwaarder een bericht hebben ontvangen dat er beslag zal gelegd worden op hun goederen. Vaak missen ze de motivatie om aan hun problematiek te werken. Daarom is het sas van budgetbegeleiding naar collectieve schuldbemiddeling een vrij goede zaak. In het arrondissement Dendermonde is er een vrij goede samenwerking met de beslagrechter die vrij vaak het OCMW aanduidt als schuldbemiddelaar. Ook de lokale adviescommissies zorgen voor een doorstroming naar de schuldhulpverlening. De mensen krijgen daar vaak al een signaal dat er problemen zijn met schulden zodat ze de schuldhulpverlening voor een stuk beginnen te aanvaarden.

Over de morele vraag of het aanvaardbaar is dat sommige mensen op een wachtlijst worden geplaatst, bestaat discussie, zowel binnen het OCMW als met de andere dienstverleningsvormen. De werkdruk wordt ook steeds hoger. Met de middelen van het energiefonds werden er drie bijkomende maatschappelijke werkers in dienst genomen. Een deel van die middelen wordt aangewend om de energieschulden gedeeltelijk op te vangen. In het OCMW van Aalst was er in die context een tussenkomst in 160 dossiers.

Op dit ogenblik zijn er 106 dossiers in collectieve schuldbemiddeling, waarvan er vorig jaar een achttal positief werden afgesloten. Dat kan weinig lijken, maar de dossiers lopen gemiddeld vijf jaar. Pas na een vijftal jaar werken, beginnen we

nu de eerste resultaten van de dossiers te zien. Er zijn op dit ogenblik 55 dossiers budgetbegeleiding. In samenwerking met het CAW zijn er 422 dossiers budgetbegeleiding.

Schulden ontstaan niet alleen door overconsumptie en overkreditering. Mensen die hun huishuur niet meer kunnen betalen, glijden zeer vlug af naar een schuldenproblematiek. Daarom roep ik op tot samenwerking met de socialehuisvestingsmaatschappijen. Bij de afbouw van de dienst schuldhelpverlening in 1999 bleek de huurachterstand bij de socialehuisvestingsmaatschappijen vrij snel op te lopen. Daarom zouden de socialehuisvestingsmaatschappijen er goed aan doen de OCMW's te ondersteunen bij de schuldhelpverlening. Zo kunnen achterstallige huishuren en uithuiszettingen worden voorkomen. Op het ogenblik dat mensen een brief krijgen van de gerechtsdeurwaarder, zijn de mogelijkheden van een preventief optreden al sterk beperkt.

De heer Tom Dehaene: U vertelde dat de dienst schuldhelpverlening gedurende een bepaalde periode werd afgebouwd. Is er toen ook een stijging geweest van het aantal steunaanvragen bij het OCMW?

De heer Pierre D'Haens: De afbouw leidde inderdaad ook tot een stijging van de werkdruk bij de andere maatschappelijke werkers. Sommige mensen moet men immers blijven ondersteunen. De maatschappelijke ondersteuning bij de schuldhelpverlening is erg belangrijk.

De heer Tom Dehaene: Ik treed u daarin bij. Zonder bijkomende aanwervingen worden de facturen toch langs de andere kant binnengeschoven. U zegt dat er een goede samenwerking is tussen het CAW en het OCMW. Is er een enkel CAW bevoegd voor het hele grondgebied Aalst?

De heer Pierre D'Haens: Het werkingsgebied van het CAW is ruimer dan het grondgebied Aalst.

De heer Tom Dehaene: Is er een gelijkaardige samenwerking met de andere OCMW's?

De heer Pierre D'Haens: Neen.

De heer Tom Dehaene: Blijkbaar is er doorgaans een goede samenwerking op de plaats waar het CAW gevestigd is. Als het OCMW in een andere gemeente is gevestigd, is de samenwerking met het

CAW vaak veel minder evident. Aalst is dus geen alleenstaand geval.

Is het juist dat er meer en meer jongeren hulp komen vragen?

De heer Pierre D'Haens: Het aandeel van de jongeren stijgt inderdaad permanent in het totale aanbod van hulpverlening, zowel schuldhelpverlening als leefloon en financiële steunverlening. Veel jonge mensen hebben blijkbaar zoveel schulden dat het jaren duurt eer ze er weer bovenop zijn, wat een zware hypotheek legt op hun mogelijkheden.

De heer Tom Dehaene: Ik wens de heer D'Haens veel succes met zijn contacten met de socialehuisvestingsmaatschappijen. Ik vrees echter dat die zelf ook met financiële problemen kampen.

Mevrouw Vera Jans: Ik heb begrepen dat er in Aalst een goede samenwerking is tussen het OCMW en het CAW. Er is echter blijkbaar heel wat overleg nodig. Ervaart u dat als een goede manier van werken of ziet u mogelijkheden tot verbetering? De socialehuisvestingspartijen zijn blijkbaar een belangrijke partner. In de woonbegeleidingsprojecten werken de CAW's samen met de socialehuisvestingsmaatschappijen om uithuiszetting te voorkomen. Het is echter onduidelijk wie de schuldbemiddeling uiteindelijk op zich neemt.

De heer Pierre D'Haens: Cliëntoverleg draagt bij tot een vlotter verloop van de dienstverlening en wordt daarom ook ingebouwd in de intakeformule van het sociaal huis.

Toen de schuldhelpverlening werd afgebouwd, steeg de huurachterstand enorm. De inzet van bijkomende financiële middelen vanuit de socialehuisvestingsmaatschappijen ter voorkoming van huurachterstand zou kunnen leiden tot een winst situatie voor socialehuisvestingsmaatschappijen, OCMW's en vooral voor de cliënt. Waar kan een huurder van een sociale woning uiteindelijk nog terecht wanneer hij op straat wordt gezet door een deurwaarder?

6. Uiteenzetting door de heer Didier Noël, jurist, 'Observatoire du Crédit et de l'Endettement'

De heer Didier Noël: Ik ben Franstalig, maar ik zal toch het woord voeren in het Nederlands. Ik vraag wel een beetje begrip van de commissieleden.

Ik wil de situatie van de schuldbemiddeling in Wallonië toelichten. De schuldbemiddeling is een gemeenschapsbevoegdheid krachtens artikel 5 van de Bijzondere Wet tot Hervorming van de Instellingen. De uitvoering van deze bevoegdheid wordt sedert 1 januari 1994 verdeeld tussen het Waals Gewest en de Franse Gemeenschapscommissie.

In het Waals Gewest werden de erkenningscriteria bepaald in het decreet van 7 juli 1998. Het zijn dezelfde criteria als in Vlaanderen of in Brussel, namelijk onafhankelijkheid, eerbaarheid, onpartijdigheid en specialisatie van de instellingen, eerbaarheid en onpartijdigheid van de organen en van de gemachtigden en de beambten van de instelling en bevoegdheid van het personeel.

Vóór 1 januari 1999 werden facultatieve subsidies in Wallonië slechts aan de OCMW's toegestaan in het kader van bijzondere ministeriële besluiten. Tegelijkertijd met de inwerkingtreding van de federale wet betreffende de procedure van collectieve schuldenregeling op 1 januari 1999 heeft de Waalse wetgeving voor alle erkende instellingen de toekenning voorzien van recurrenente subsidies waarvan de modaliteiten rekening moeten houden met het aantal en de specificiteit van de behandelde dossiers. Dit werd geregeld in het programmadecreet van 16 december 1998 houdende verschillende maatregelen inzake sociale actie. Vanaf 1 januari 2000 hebben de betrokken instellingen een forfaitaire subsidie kunnen aanvragen voor de tegemoetkoming in de personeels- en werkingskosten.

Voor de openbare instellingen bedraagt de subsidie 80.000 tot 2.500.000 Belgische frank al naargelang het aantal inwoners van het werkingsgebied: gemeente, vereniging van gemeenten of OCMW. Voor de privé-instellingen is er een forfaitaire subsidie van 200.000 Belgische frank. De subsidie steeg met 20.000 Belgische frank zodra de erkende instelling gedurende het vorige jaar door de beslagrechter als bemiddelaar werd aangesteld in een procedure van collectieve schuldbemiddeling, maar die toeslag wordt nu afgeschaft.

Op 1 januari 2002 werden de bedragen en de berekenings- en toekenningscriteria van deze subsidies grondig gewijzigd. De Waalse regering heeft immers geoordeeld dat de tot dan toe van kracht zijnde toekenningsmodaliteiten voor de subsidies onvoldoende rekening hielden met het effectief gepresteerd werk van de erkende instellingen.

Daarom werden berekeningscriteria ingevoerd die zowel met de kwantiteit als met de kwaliteit van de geleverde diensten rekening hielden. De subsidies werden dus in twee delen gesplitst, een forfaitaire gedeelte voor de vaste kosten van de instellingen en een veranderlijk gedeelte dat rekening houdt met het aantal behandelde dossiers en het aantal geïnventariseerde schuldeisers in elk dossier, met een wekelijks doorlopende dienstverlening binnen de instelling, zonder afspraak, met het bestaan van gedecentraliseerde hulpposten, met het personeelsbestand van de instelling en met hun voortgezette opleiding. Voor het forfaitaire deel is er voor de openbare instellingen een subsidie van 30.000 Belgische frank voor de gemeenten met minder dan 15.000 inwoners tot 1,3 miljoen Belgische frank voor de gemeenten met meer dan 150.000 inwoners.

Voor de privé-instellingen is er een jaarlijkse forfaitaire subsidie van 200.000 Belgische frank. Het wisselende gedeelte is afhankelijk van verschillende criteria. Voor een bemiddelingsdienst met onthaaldienst is er een bijkomende subsidie van 50.000 Belgische frank voor een halve dag dienstwaarneming per week en een subsidie van 100.000 Belgische frank voor minstens twee halve dagen dienstwaarneming per week. Er is eveneens een subsidie van 50.000 Belgische frank per jaar en per gedecentraliseerde site, met een maximum van 100.000 Belgische frank. Voor een dossier met minder dan zes schuldeisers is er een bijkomende subsidie van 2.000 Belgische frank.

De voorzitter: Ik stel voor dat u deze cijfergegevens onderbrengt in een nota. Wellicht zijn de commissieleden vooral geïnteresseerd in de opdracht en de werking van het 'Observatoire'.

De heer Didier Noël: Het observatorium werd opgericht in 1994. Het is een vzw, als referentiecentrum erkend en gesubsidieerd door het Waals Gewest. De raad van beheer bestaat uit onder meer twee vertegenwoordigers van de Nationale Bank van België, een van de Beroepsvereniging van het Krediet, een van de consumentenorganisatie Test-Aankoop, een van de vereniging van de Waalse OCMW's en een van het referentiecentrum Henegouwen.

Het observatorium moet de schuldbemiddelingsdiensten begeleiden met juridisch advies en met driemaandelijks gedecentraliseerde vergaderingen.

Op die vergaderingen zijn een aantal schuldbemiddelaars aanwezig en daar worden bijzondere thema's besproken, bijvoorbeeld de elektriciteit- en gasleveringen, werkgelegenheidsproblemen en problemen inzake minnelijke invordering van schulden, betalings- en kredietkaarten en praktijken van gerechtsdeurwaarders. Het observatorium organiseert ook vormingsdagen. In 2004 werden 71 vormingsdagen georganiseerd voor meer dan 800 personen. Verder zijn er driemaandelijke publicaties, zoals de 'Echo du Crédit et l'Endettement', die een dossier en verschillende rubrieken bevatten. Er zijn ook handboeken en brochures om het beheer van de schuldbemiddelingsdossiers te vergemakkelijken. Door computerprogramma's kunnen schuldbemiddelingsdiensten gemakkelijker de afrekeningen vaststellen. Er zijn ook vergaderingen met het Waalse of federale bestuur, de Waalse regering en andere instellingen die hulp aan schuldbemiddelingsdiensten verlenen.

De consumentenscholen behoren eveneens tot de werking van het observatorium. Die scholen zijn afkomstig uit Noord-Frankrijk en zijn aangepast aan de Waalse situatie. Het observatorium geeft advies aan de Waalse regering, over projecten die door de kandidaten worden ingediend. Verder organiseert het ateliers opdat het personeel van de scholen en instellingen kunnen worden ingelicht over praktijken en technieken. Er worden ook instrumenten verzameld bij de consumentenscholen om die ter beschikking te stellen van alle consumentenscholen.

Een andere taak van het observatorium is studie. Elk jaar worden een groot aantal gegevens en inlichtingen vergaard en geanalyseerd. De opdracht van het observatorium bestaat erin sociale, economische en juridische gegevens te centraliseren, die direct of indirect betrekking hebben op het krediet aan particulieren en schuldenoverlast. Dat draagt bij tot een beter begrip van situaties waarin schuldenoverlast voorkomt. Sinds 1994 vergaart en analyseert het observatorium inlichtingen over de aard en het peil van de schuldenoverlast van de gezinnen en de sociaal-economische kenmerken van een staal van in moeilijkheden verkerende personen, die zich tot het door het Waals Gewest erkende schuldbemiddelingsdiensten wenden. Het aantal dossiers dat door de Waalse diensten werd behandeld, is 5.100 in 1997 en 12.614 in 2003. Dat is een enorme toename.

Het observatorium maakt elk jaar een verslag voor de federale regering over het verbruik en het krediet aan particulieren. Ook wordt er een algemeen rapport gemaakt voor de Waalse regering over het profiel, de aard en het peil van de schuldoverlast van de Waalse gezinnen die de schuldbemiddelingsdiensten raadplegen. Sinds 1996 publiceert het observatorium een jaarboek over kredietrecht en sinds 1999 is dat een jaarboek over kredietrecht en collectieve schuldenregeling. Dat boek komt tot stand dankzij een netwerk van magistraten die aan het observatorium de relevante uitspraken meedelen en dankzij de gewaardeerde steun van een wetenschappelijk comité, waarvan onder meer de heer Bertel De Groote deel uitmaakt. Het jaarboek is een belangrijk instrument voor de schuldbemiddelaars en de juristen van de schuldbemiddelingsdiensten. Ten slotte organiseert het observatorium elk jaar een colloquium en diverse vergaderingen.

In Wallonië bestaan er ook referentiecentra. De Waalse regering erkent en subsidieert drie referentiecentra:   n voor de provincie Luxemburg,   n voor de provincie Henegouwen in La Louvière en één referentiecentrum voor heel Wallonië. Officieus bestaat er ook een referentiecentrum voor de provincie Luik in Eupen. Volgens een besluit van de regering van de Duitstalige Gemeenschap van 15 juni 2004 zijn de opdrachten van die referentiecentra o.a. de schuldbemiddeling bij dossiers van zelfstandigen, bij dossiers met bezit van onroerende goederen en bij grensoverschrijdende dossiers. Het gaat om ingewikkelde dossiers en de hulp van de referentiecentra is heel belangrijk. De schuldbemiddelingsdiensten hebben ook overeenkomsten met de referentiecentra kunnen sluiten om bijzondere taken te verrichten. De referentiecentra werken ook op het gebied van de preventie van schuldenlast.

In Wallonië en in de Duitstalige Gemeenschap hebben de instellingen voor schuldbemiddeling als opdracht om de eerste algemene raadgeving te verstrekken aan alle personen die de diensten raadplegen; de situatie grondig te onderzoeken en te analyseren; de activa en passiva te bepalen; een lijst van alle schuldeisers en hun schuldvorderingen en de orde van voorrechten opstellen, als dat mogelijk is; de eerste gesprekken met schuldeisers te voeren om de mogelijkheid van een afbetalingsplan of andere afbetalingsmogelijkheden te onderzoeken; de nodige informatie te verschaffen over de mogelijkheid van een collectieve schuldenregeling of andere opties; de wettelijkheid van

schuldevorderingen te bepalen in samenwerking met de jurist. De plaats van de jurist is dus heel belangrijk in de schuldbemiddelingsdiensten. De Duitse taalgemeenschap heeft erin voorzien dat, als die taken te ingewikkeld zijn of als de taken het opstellen van een verzoek tot collectieve schuldenregeling bevat, de schuldbemiddelingsdiensten het dossier naar het referentiecentrum kunnen of moeten opsturen.

Mevrouw Marijke Dillen: Kan de heer Noël aan deze commissie een exemplaar bezorgen van het jaarverslag waarnaar hij heeft verwezen?

De heer Didier Noël: Dat kan. Ook het Waals verslag is interessant. Ik wil ook een samenvatting laten bezorgen van de besluiten van ons colloquium van november 2004 over schuldenlast in het algemeen.

De heer Tom Dehaene: Hoe werken de consumentenscholen? Wie zijn de deelnemers en hoe verloopt de concrete werking?

De heer Didier Noël: De werking verloopt heel soepel. Het betreft mensen die ontwerpen hebben inzake schuldenoverlast en consumptie. Ze komen samen om daarover te praten, om praktijken uit te wisselen of om te luisteren naar gespecialiseerde sprekers.

De heer Luc Martens, voorzitter: Wie is de klant of de gebruiker van uw consumentenschool?

De heer Didier Noël: Iedereen kan gebruik maken van deze diensten.

Mevrouw Vera Van der Borgh: Kunnen OCMW's mensen naar die consumentenschool sturen? Door wie worden de consumentenscholen gesubsidieerd?

De heer Didier Noël: Het OCMW kan inderdaad mensen naar ons sturen. De consumentenscholen worden door het Waalse Gewest gesubsidieerd, maar dat staat los van de gewestelijke of federale subsidies voor schuldbemiddeling.

7. Uiteenzetting door de heer Bertel De Grootte, docent Hogeschool Gent

De heer Bertel De Grootte: Ik wil vooraf zeggen dat ik een moeilijke relatie heb met cijfers, dus vragen

daarover zal ik niet onmiddellijk kunnen beantwoorden. Ik heb de problematiek bestudeerd, maar ik sta niet in het veld. Dat geeft mij iets meer vrijheid, maar het geeft mijn bespiegelingen misschien ook iets meer vrijblijvendheid. Ik zal drie zaken proberen te overlopen.

Ik ben heel blij met de belangstelling van de commissie. Financieel welzijn en alle andere vormen van welzijn zijn onlosmakelijk met elkaar verbonden. Het is heel moeilijk om oorzaak en gevolg te bepalen. Schuldenlast is een essentiële problematiek. Het aantal verzoeken tot collectieve schuldenregeling neemt gestaag toe. De procedures lopen vrij lang, minimaal drie tot vijf jaar. We zitten nu maar in een eerste afwikkelingsprocedure. Verder wordt iedereen die in structureel onvermogen zit, toegelaten tot de procedure van collectieve schuldenregeling. Destijds heeft dat tot heel wat discussies geleid, enerzijds over de vraag of zo de onverantwoordelijkheid niet wordt georganiseerd en anderzijds was er het gegeven dat schuldenlast een maatschappelijke realiteit is en dat het geen zin heeft om mensen in de marge van de samenleving te laten. Vandaar dat men in de praktijk ziet dat het wellicht een goede zaak is dat de oorzaken van schuldenlast in belangrijke mate losgekoppeld worden van het verzoek tot toelaatbaarheid.

Er is uitval en die uitval is vaak te wijten aan het feit dat mensen in een collectieve schuldenregeling er moeite mee hebben dat ze onder een vorm van curatele komen. Ze leven van de enveloppe die de schuldbemiddelaar hun toestaat. Ondanks de procedure van collectieve schuldenregeling zullen we altijd met de maatschappelijke werkelijkheid worden geconfronteerd dat men iemand zijn of haar schuld gaat kwijtschelden en een nieuwe start gaat geven om opnieuw een nieuwe put te maken. De problemen van beheer van financiële middelen en van spanning tussen de essentiële uitgaven en inkomsten kan men niet oplossen met de procedure van collectieve schuldenregeling. Op dat moment schiet de procedure zijn doel voorbij. Daarom is het belangrijk dat men aandacht besteedt aan begeleiding, tijdens de procedure van collectieve schuldbemiddeling maar ook daarbuiten.

Met betrekking tot de collectieve schuldenregeling en algemene schuldenlast is er eigenlijk maar een sleutelwoord: men moet het evenwicht voor ogen houden. Men moet er zich van bewust zijn dat dé oplossing niet bestaat. Verder bestaat er niet een

oorzaak. Men moet ervoor zorgen dat men alle partners aan boord houdt. We moeten ons hoeden voor de conclusie dat kredietverlening en schuldenlast onlosmakelijk met elkaar verbonden zijn. Bovendien kan het krediet worden verleend in wederzijdse verantwoordelijkheid en transparantie. Krediet is soms een strop, maar werkt soms emancipatorisch. Heel wat mensen zouden geen woning hebben zonder krediet. Iedereen spreekt over de zogenaamde ‘accidents de la vie’: echtscheiding, werkverlies, enzovoort, en een rechtstreekse relatie met schuldenlast. Dat is waar, maar de kwetsbaarheid wordt groter naarmate de spanning op het inkomen groter is. Hoe verder iemand zijn nek heeft uitgestoken, hoe gemakkelijker hij of zij in de problemen komt. Administratieve slordigheid (het niet kunnen beheren van de gezinszaken) is een steeds terugkerend probleem. Dat uit zich in fiscale schulddossiers, socialezekerheidsdossiers, nutsvoorzieningen. Men kan heel vaak niet betalen, maar vaak is het ook wel willen betalen, maar over het hoofd zien. Daarom is het initiatief van de consumentenscholen zeker niet irrelevant. Verder zijn de verlokkingen van de maatschappij zeer groot. Mensen denken blijkbaar meer en meer te zijn wat ze hebben. Als men daaraan wil werken, is preventie belangrijk evenals het curatieve aspect. Wat dat laatste betreft, denk ik aan de wet op het consumentenkrediet van 1991, in het kader waarvan de bemiddeling is geboren en de erkenning ervan op Vlaams niveau is gekomen, en aan de collectieve schuldenregeling waar de bemiddeling voor een stuk is opgevestigd, zodat een Vlaamse erkende bemiddelaar in een federale procedure kan optreden.

Wat is de collectieve schuldenregeling eigenlijk? Het is een federale procedure die in januari 1999 in werking is getreden en nu aan een hervorming toe is. Op federaal niveau wordt er grondig aan de procedure gesleuteld. Daarbij zal wellicht niet aan de essentie worden geraakt, maar belangrijk is wel dat de procedure waarschijnlijk zal worden gelicht uit het bevoegdheidspakket van de beslagrechter en zal gaan naar het bevoegdheidspakket van de arbeidsgerechten. De officiële motivering daarvoor is dat schuldenregeling een sociale problematiek is.

Wie wordt er toegelaten? Het gaat om natuurlijke personen die duurzaam niet in staat zijn hun opeisbare en te vervallen schulden te betalen. Ze mogen

bovendien kennelijk hun onvermogen niet hebben bewerkt. In de praktijk staat de poort echter vrij breed open. Dat is niet noodzakelijk zorgwekkend. Het doel van de procedure is onder leiding van voorlopig nog een beslagrechter, aangestuurd en onder toezicht van een schuldbemiddelaar, te komen tot aanzuivering. Het is de bedoeling dat er van de collectiviteit van schulden zoveel mogelijk wordt terugbetaald. Er is een tegengewicht: menswaardigheid. Gedurende de procedure mag men niet zodanig op droog zaad worden gezet dat men niet meer in staat is om met het gezin op een menswaardige manier te leven. Op het ogenblik dat men tot de procedure wordt toegelaten, wordt er een schuldbemiddelaar aangesteld. Volgens de wet kan dat een CAW, advocaat of OCMW zijn. Er was oorspronkelijk een feitelijk monopolie van de advocaat, maar er is inderdaad een verschuiving. Is dat goed of niet? Heeft iemand van het OCMW voldoende juridische ervaring? Heeft een advocaat voldoende inlevingsvermogen? Dat is heel moeilijk te zeggen. In de praktijk blijkt dat veel te maken heeft met de intrinsieke kwaliteiten van degene die het dossier begeleidt. De schuldbemiddelaar staat altijd onder toezicht van de beslagrechter. Die moet ervoor zorgen dat de waarborgen in de procedure gehandhaafd blijven. Voor de beslagrechter heeft de verschuiving trouwens ook een mentaliteitswijziging meegebracht. Er wordt soms gezegd dat OCMW's te veel worden geassocieerd met hun cliënt; de advocaat te veel met de schuldeisers. Als ze de facto onafhankelijk en onpartijdig zijn, kunnen ze optreden als schuldbemiddelaars.

Zoals bij een faillissement ontstaat er op het ogenblik dat men wordt toegelaten een bevrozing. De beslagmaatregelen worden geschorst. Men beschikt niet meer over zijn vermogen en kan dus geen bijkomende schulden meer maken. Men kan ook niemand van de schuldeisers bevoordelen. Men zit ook werkelijk zonder vermogen. De procedure heeft immers tot gevolg dat de eigen schuldenaars, bijvoorbeeld de werkgever, moeten betalen in handen van de schuldbemiddelaar. Die heeft de taak om bijvoorbeeld vast weerkerende uitgaven aan te pakken door middel van een bestendige opdracht en om een enveloppe ter beschikking te stellen die overeenkomt met menswaardig leven. Hij moet proberen om zoveel mogelijk te vrijwaren voor de schuldeisers, maar hij moet ook rekening houden met de mens, die een gezin kan hebben met schoolgaande kinderen. Bevrozing is nodig om de schuldbemiddelaar toe te laten een zicht te krijgen

op het actief en het passief. Een volgende taak is immers het opstellen van een aanzuiveringsplan. Het aanzuiveren verloopt in twee fasen: een minnelijke en een gerechtelijke. Hij kan proberen alle partijen te verzamelen rond een ontwerp van aanzuiveringsregeling. Hij kan daarbij de ene partij op de andere laten voorgaan. Hij is bijvoorbeeld niet gebonden door de beperking dat een aanzuiveringsregeling maar vijf jaar mag duren vanwege de wilsautonomie. Omdat iedereen moet instemmen, is er grote vrijheid. Daar tegenover staat het beginsel van de unanimiteit: iedereen moet instemmen. De overheid blijkt vaak de meest onbarmhartige schuldeiser te zijn en is bijvoorbeeld vaak niet bereid om fiscale schulden of schulden inzake sociale zekerheid kwijt te schelden.

Als dat niet lukt, dan komt men in de gerechtelijke fase terecht. Dan kan het gaan om uitstel en her-schikking van betaling of om een echte kwijtschelding van schulden in hoofdsom. Naar de letter van de wet is die kwijtschelding gedeeltelijk, maar onder de nieuwe wetgeving zal dit evolueren naar een symbolische terugbetaling en misschien zelfs naar een volledige kwijtschelding van schulden. Eventuele beslagbare goederen zullen ten behoeve van de schuldeisers en met respect voor hun voorrechten worden verkocht.

Essentieel is dat er begeleidende maatregelen kunnen worden opgelegd om de terugbetalingscapaciteit van de schuldenaar te vergroten. Een mogelijkheid is bijvoorbeeld de schuldenaar actiever naar werk te laten zoeken. De bemiddelaar initieert de procedure en houdt er toezicht op. Hij gaat dus na of het aanzuiveringsplan wordt nageleefd. Bij een inkomensverlies kan hij het initiatief nemen tot een herziening van de procedure. Indien de schuldenaar de verplichtingen van de procedure niet naleeft, kan hij het voordeel van de procedure verliezen. Ik zal later nog een tekst bezorgen waarin deze kwestie technisch beter uitgewerkt is.

De schuldbemiddelaar moet gekwalificeerd, onafhankelijk en onpartijdig zijn. Hij werkt niet gratis, zijn erelonen worden baremiek bepaald. In principe worden die erelonen gedragen door de schuldenaar, maar in werkelijkheid door de schuldeisers. Als er te weinig actief is, dan wordt het saldo verhaald op het Fonds ter Bestrijding van Overmatige

Schuldenlast. De middelen van het fonds volstaan op dit ogenblik blijkbaar niet om alle inkomende staten te betalen. Daarom zullen de bijdragen aan het fonds, die betaald worden door de kredietverleners op basis van de achterstallen, in de toekomst wellicht worden verhoogd. Dat zal waarschijnlijk een weerslag hebben op het kredietverleningsbeleid en op de prijzen voor de cliënt. Een ander gevolg is dat het fonds onvoldoende middelen heeft om werk te maken van zijn sensibiliseringsopdracht.

De schuldenlast is een zeer complexe problematiek, met veel betrokkenen en dus ook veel invalshoeken. Deze problematiek moet zowel preventief als curatief worden aangepakt. Daarom moeten we ons afvragen of er geen nood is aan een soort van observatorium. Daarbij denk ik aan het Overleg Schuldenlast waarbij professor Jules Stuyck betrokken was.

Een observatorium kan maar een ernstige partner zijn van het beleid als het kwaliteit kan garanderen. Daarom werden, zoals de heer Noël heeft aangegeven, in het Waalse observatorium mensen met expertise opgenomen, onder meer vertegenwoordigers van de Nationale Bank, beslagrechters, advocaten-schuldbemiddelaars en kredietverleners. Men heeft dus gestreefd naar een zo breed mogelijke, evenwichtige samenstelling.

Vermits het gaat om een sociaal-economische problematiek, mag de ploeg niet louter uit juristen bestaan. Met het oog op het uitwerken van langetermijnstudies, moet er wellicht ook een econoom in het observatorium worden opgenomen. Een observatorium moet, net als een schuldbemiddelaar onafhankelijk en onpartijdig werken. Dat moet structureel zo goed mogelijk structureel worden onderbouwd.

Een eerste mogelijke opdracht voor een dergelijk observatorium is inzicht verwerven in de omvang, de oorzaken en de gevolgen van schuldenlast. Die inzichten moeten worden omgezet in studies voor een breed publiek die ook een beleidsondersteunend effect kunnen hebben.

Een observatorium heeft ook een ondersteunende rol. Het Waalse observatorium staat bijvoorbeeld in voor de vorming van de medewerkers aan de consumentenschool. Dat is een belangrijke ondersteunende taak op preventief vlak.

Op curatief vlak kan het observatorium een ondersteunende rol spelen bij de opleiding van de schuldbemiddelaars. Een advocaat voldoet sowieso aan de voorwaarden om schuldbemiddelaar te worden. Schuldbemiddeling is echter, zoals al gezegd, ruimer dan de juridische problematiek alleen. Misschien is het dan ook nodig om de advocatuur bij de opleidingen te betrekken.

Zeer belangrijk is de ondersteuning. Zelfs voor een jurist is dit een gespecialiseerde materie. Hij of zij zou dus moeten kunnen terugvallen op een soort van back office en op doorgedreven opleidingen. Men zou ook kunnen denken aan een ontmoetingsplaats voor schuldbemiddelaars. Een observatorium moet de bestaande initiatieven stroomlijnen maar mag ze zeker niet verstikken.

Een observatorium zou ook moeten zorgen voor documentatie voor iedereen die betrokken is bij de problematiek van de overmatige schuldenlast. Het zou, zoals de referentiecentra werken, ook een bibliotheek moeten zijn voor de schuldbemiddelaars en publicaties moeten verzorgen over zeer specifieke problemen. Ook op curatief vlak kan het observatorium een ondersteunende rol spelen voor het beleid. De conferenties van het 'Observatoire du Crédit et de l' Endettement', die de kritische uitwisseling van idee en over de schuldenlast mogelijk maken, zijn hiervan een goed voorbeeld.

Tot slot nog twee bedenkingen. Vooreerst wil ik benadrukken dat de bestaande initiatieven binnen een dergelijk observatorium een plaats moeten vinden waar ze verder kunnen openbloeien. Verder moeten we beseffen dat koken geld kost. Het 'Observatoire' heeft bijvoorbeeld een budget van 450.000 euro. Men zal dus moeten nadenken wat men daaraan wil en kan besteden.

De heer Tom Dehaene: Hoe garandeert men dat wie wordt toegelaten tot de collectieve schuldenregeling geen bijkomende schulden maakt? Worden diegenen die dat toch doen uit het systeem gezet?

De heer Bertel De Groote: Als men bijkomende schulden maakt, kan men inderdaad uit het systeem gezet worden. Dat maakt deel uit van de appreciatie van de beslagrechter. Er wordt rekening gehouden met de omvang van de schulden en de intentie van de schuldenaar.

Eigenlijk heeft de schuldeiser geen rechten ten opzichte van de boedel. Ten opzichte van de boe-

del wordt de schuld als niet bestaande beschouwd. Het gevolg is dat de schuldeiser niet zal kunnen meegenieten bij de verdeling van die boedel, ten minste voor zover er nog sprake is van een collectieve schuldenregeling. Andere schuldeisers kunnen immers de schuldbemiddelaar vragen om de regeling te herroepen. Dat gebeurt echter niet zo vaak. Schuldeisers weten vaak dat ze, ondanks de bijkomende schuld, er niet per se belang bij hebben om de procedure te laten stopzetten. Ze zijn er zich vaak van bewust dat die procedure voor hen een vrij goedkope manier is om verloren gewaande schulden deels te recupereren.

8. Uiteenzetting door de heer Ivo Mechels, diensthoofd lobby-pers, Test-Aankoop

De heer Ivo Mechels: Krediet en lenen zijn een alledaags gebruik geworden, er is ook niets verkeerd aan. Er is een verschuiving naar soepelere formules, meer en meer wordt er met kaarten gewerkt. Daaraan wordt vaak prestige verbonden.

E en van de grote oorzaken voor een bovenmatige schuldenlast is de rechtsfiguur van de kredietopeningen. Momenteel vormen kredietopeningen meer dan de helft van de lopende contracten voor consumentenkrediet. Dat zijn bijna drie miljoen contracten, waarvan bijna een half miljoen gerelateerd zijn aan een kaart. De uitstaande schuld ervan bedraagt in totaliteit meer dan acht miljard euro.

Krediet opnemen is niet altijd risicoloos. Eind 2002 waren meer dan 400.000 personen, dat is 5 procent van de bevolking, voor   en of meerdere contracten geregistreerd als wanbetaler. Positief is dat volgens de laatste cijfers van de Nationale Bank dat cijfer voor het eerst is gezakt tot net onder de 350.000 geregistreerde wanbetalers. Het grootste deel daarvan is te wijten aan kredietopeningen. De niet-bancaire instellingen, bijvoorbeeld warenhuizen, postorderbedrijven, financieringsmaatschappijen die als tussenpersoon optreden, zijn mee de grote schuldige van het stijgend aantal kredietopeningen.

Ondanks de daling van het aantal wanbetalers, blijft het aantal geregistreerde contracten, waaronder vooral de kredietopeningen, verder stijgen. Het aantal personen dat geregistreerd staat voor meerdere achterstallige betalingen stijgt immers

eveneens: ongeveer 10 procent worstelt met achterstallen voor meer dan drie contracten tegelijk.

Op dit moment zijn 45 procent, bijna de helft dus, van de bij de kredietcentrale geregistreerde contracten kredietopeningen, terwijl dat 10 jaar geleden nog maar 18 procent was. Ondanks de recente federale wetgeving, wordt dat krediet vaak nog op een opdringerige en zelfs agressieve manier gepromoot. Geld uitgeven zonder te denken aan de terugbetaling is te vanzelfsprekend geworden. Geldschietters overtreffen elkaar met allerhande kneepjes om toch maar elke transparantie te vermijden: de vermelding van het jaarlijks kostenpercentage verliest haar waarde door het overwicht van het verschuldigde kapitaal; de aard van het voorgestelde krediet is onduidelijk; er is een kunstmatige differentiatie tussen de verschillende formules voor kredietopeningen; men is terughoudend om de overeenkomst aan te bieden volgens de bepalingen van de wet over het consumentenkrediet. Veelal ondertekenen consumenten zonder na te denken.

Test-Aankoop vindt het ontoelaatbaar dat er automatisch een krediet wordt toegekend aan de consument bij de aankoop van een product of een dienst. Een consument die een product wenst te kopen op krediet krijgt bijvoorbeeld in een supermarkt een kredietopening voorgeschoteld waarvan het totale bedrag hoger ligt dan het bedrag van het product. Soms wordt een krediet ook automatisch verleend bij het openen van een bankrekening of bij het aangaan van een hypothecaire lening. Wij aanvaarden het argument niet dat als de consument de dienst niet wil, het volstaat om er geen gebruik van te maken. Vaak kunnen de consumenten immers dat onderscheid niet maken.

Gelukkig heeft de overheid een wetgevend kader gecreëerd. De wet op het consumentenkrediet is hervormd. Er is ook de positieve kredietcentrale voor particulieren van de Nationale Bank. De kredietverstrekkers hebben momenteel een grotere verantwoordelijkheid. Tenslotte moet de strijd tegen bepaalde bemiddelaars die verantwoordelijk zijn voor misbruiken zoals splitsing van contracten, onvolledige kredietaanvragen en dergelijke, voortgezet worden. Het kader is er dus, maar nu moeten de actoren zich nog aanpassen.

Test-Aankoop doet niet alleen vergelijkend onderzoek maar informeert en vormt de consument ook.

We vergelijken kredietrentes, maar waarschuwen ook tegen de risico's van bepaalde vormen van leningen, zoals kredietopeningen met een onbeperkte looptijd en hypothecaire leningen door wedersamenstelling via een belegging in aandelen. Test-Aankoop gaat ook na of de feitelijke intrestvoeten overeenstemmen met de geafficheerde intrestvoeten en of specifieke voorwaarden de toegang tot sommige kredietvormen niet uitsluiten.

Test-Aankoop tracht ook te wegen op de politieke besluitvorming. Zo heeft het onder meer een invloed gehad op de totstandkoming van de wetten over het consumentenkrediet, de positieve kredietcentrale en de minnelijke invordering van schulden.

Ten slotte wil Test-Aankoop gebruik maken van deze hoorzitting om te pleiten voor de oprichting van een Vlaams Observatorium voor Krediet en Schuldenlast. Laat ons voor een keer leentjebuurlen bij onze Waalse vrienden. Ook in Vlaanderen is er behoefte aan het samenbrengen van alle actoren uit de schuldenproblematiek: de OCMW's, de diensten schuldbeïnvloeding, de consumentenorganisaties, de kredietgevers, de rechterlijke macht, in het bijzonder de beslag- en vrederechters, de advocaten, de deurwaarders en de academici.

Zo'n observatorium heeft vier taken: centraliseren, analyseren, bestuderen en informeren. Het centraliseren betreft de sociaal-economische en juridische gegevens die betrekking hebben op de kredietverlening en de overmatige schuldenlast. Die gegevens moeten worden geanalyseerd om zo inzicht te verwerven in de mechanismen die leiden tot de problemen. Een derde taak is het bestuderen van het fenomeen. De naam van professor Jules Stuyck is al gevallen, maar ook de heer Bertel De Grootte mag niet ontbreken. Voorts kan het observatorium informeren en vormen door studies op het gebied van financiële diensten en de kredietverlening en overmatige schuldenlast, informatie-, preventie- en sensibilisatiecampagnes en opleidingen inzake budgetbeheer, krediet en de schuldenlast. Dergelijke opleidingen worden al gegeven in Wallonië. Test-Aankoop werkt daar trouwens aan mee. De directrice van ons tijdschrift Budget & Recht is ondervoorzitter van het 'Observatoire du Crédit et de l'Endettement'. Dat observatorium wordt in Wallonië heel erg geapprecieerd. Hopelijk kan de Vlaanderen een stap in diezelfde richting zetten. Het observatorium zou het sluitstuk kunnen zijn

van de al bestaande maatregelen en wetgeving. Het laatste woord is echter aan het Vlaams Parlement.

Mevrouw Marijke Dillen: De uiteenzetting was zeer leerrijk. Ik denk dat het inderdaad nuttig is om na te denken over de oprichting van een dergelijk observatorium.

De heer Bart Caron: Het gaat hier wellicht om een federale materie, maar is de situatie in België vergelijkbaar met die in andere Europese landen? Kunnen de vaak agressieve praktijken van de kredietverstrekkers worden gecontroleerd en in zekere zin aan banden gelegd worden en, zo ja, waarom gebeurt dat niet?

Mevrouw Vera Van der Borcht: Zijn er cijfers of studies ter beschikking waaruit de achtergrond van de wanbetalers blijkt? Naar het schijnt zijn daar ook meer en meer tweeverdieners met een doorsnee salaris bij. Klopt dat en, zo ja, wat is daar de oorzaak van?

De heer Tom Dehaene: Ik stel zelf ook vast dat meer en meer tweeverdieners zich tot het OCMW wenden. Raadplegen vooral de kredietinstellingen de positieve kredietcentrale, eerder dan winkelketens? Kunnen ook anderen die raadplegen? Kunnen de gegevens uitgebreid worden met gegevens over bijvoorbeeld de huurlasten? Dat is misschien in strijd met de privacy maar sommige mensen moeten blijkbaar beschermd worden om hun privacy te behouden.

De heer Ivo Mechels: Ik ben blij dat mevrouw Dillen mijn suggestie ter harte neemt en ik hoop dat de hier aanwezige vertegenwoordiger van minister Vervotte met evenveel enthousiasme dat idee zal verdedigen. België is niet atypisch in Europa op gebied van agressieve marketing voor kredieten. Recent zijn er goede initiatieven genomen om die praktijken aan banden te leggen. De overheid heeft een wettelijk kader gecreëerd, bijvoorbeeld door wet over de hervorming van het consumentenkrediet van 2003 en die over de omvorming van de kredietcentrale van 2001. Het is echter te vroeg om te beoordelen of die maatregelen voldoende impact hebben of hoe de actoren ermee zullen omgaan. Het is de rol van Test-Aankoop, als waakhond, om na te gaan hoe de situatie evolueert.

Er zijn tal van cijfers en studies. Vooreerst is er het rapport van de Nationale Bank over de krediet-

centrale voor particulieren. Dat rapport staat op de website. Er zijn studies van de Vereniging van Vlaamse Steden en Gemeenten. Er is eveneens een jaarrapport van het 'Observatoire du Crédit et de l'Endettement'. Er zijn ongetwijfeld ook universitaire studies.

De schuldenlast van de tweeverdieners neemt inderdaad toe. Dat blijkt trouwens ook uit het jaar-rapport van de Nationale Bank. De grootste problemen doen zich immers voor in de leeftijdsgroep van 35 tot 44 jaar, de doorsnee tweeverdieners. Dat is ook niet onlogisch, want dat zijn juist de mensen die volop consumentenkredieten aangaan en vaak ook een hypothecaire lening hebben. Voor heel wat gezinnen blijkt dat te veel, ze lopen achterstand op bij de betalingen en worden dan geregistreerd als wanbetalers.

Het zijn inderdaad vooral kredietinstellingen die de kredietcentrale kunnen raadplegen. Grootwarenhuizen mogen dat niet. Men heeft de kredietcentrale voor particulieren aan strikte regels onderworpen onder meer om de privacy te beschermen en om misbruiken door kredietbemiddelaars en anderen te vermijden. Grootwarenhuizen spelen vaak tussenpersoon voor kredietinstellingen, zo worden de consumentenkredieten van bijvoorbeeld Carrefour gefinancierd door Cofidis. Die instellingen kunnen de kredietcentrale wel raadplegen. Er gaan wel degelijk stemmen op om de gegevens van de kredietcentrale uit te breiden. Gegevens over de huurlasten zijn echter moeilijk te achterhalen, dan moeten alle eigenaars en hun organisaties betrokken worden. Betere voorbeelden zijn energie- of telefoonkosten. Veel wanbetalers hebben ook daar problemen om de facturen te betalen.

Er gaan stemmen op om ook dergelijke schuldeisers een inzagerecht te geven. Als dat onvoldoende aan banden gelegd is, ontstaan er echter zwarte lijsten. Die worden dan verspreid op illegale manier. Dat fenomeen moet vermeden worden.

De heer Luc Martens, voorzitter: Er is een groot onderscheid bij de kredietverleners tussen de banken en maatschappijen, vaak dochtermaatschappijen niet de jure maar de facto, die krediet verlenen aan bijvoorbeeld grote koopcentra. Die laatste zouden hun klanten minder grondig screenen omdat ze kiezen voor een soepele dienstverlening. Een deel van de schulden wordt immers gerecupereerd door de verkoop. Dat laat hen toe

een groter risico te nemen dan de klassieke kredietverleners, die geen bijkomende garanties hebben. Klopt dat?

De heer Ivo Mechels: Dat is inderdaad correct.

9. Uiteenzetting door de heer Marcel Mignon, voorzitter, en mevrouw Isabelle Bambust, juriste, Nationale Kamer van Gerechtsdeurwaarders

De heer Marcel Mignon: De gerechtsdeurwaarders zijn wellicht een van de eerste natuurlijke schuldbemiddelaars. Zij worden dagelijks rechtstreeks met het probleem van de schuldenoverlast geconfronteerd en proberen, voor er eventueel sprake is van een gerechtelijke procedure, een minnelijke schikking te vinden met de schuldeisers. Daarom is het enigszins betreurenswaardig dat alleen de schuldenaar een verzoek kan indienen tot een collectieve schuldenregeling. De gerechtsdeurwaarder zou misschien de mogelijkheid moeten krijgen om een verzoek neer te leggen.

Op het terrein merkt men ook een enorme administratieve last bij het beheer van de dossiers. Iemand met een te hoge schuldenlast doet vaak in eerste instantie een beroep op de diensten van het OCMW, die echter niet altijd de nodige middelen hebben om op dat verzoek in te gaan en de zaak daarom vaak doorgeven aan een andere groep. Over het algemeen is er dan een consortium van diverse OCMW's die zich gegroepeerd hebben. Dat is bijvoorbeeld het geval in de provincie Luxemburg. Daar hebben verschillende OCMW's een groep 'action surendettement' gecreëerd, die deze dossiers probeert te beheren. Daardoor gaat echter kostbare tijd verloren alvorens men kan reageren, waardoor de schuldenaar in een nog ernstiger situatie terechtkomt.

De OCMW's of de instellingen die aan schuldbetaling doen, maken vaak ook geen onderscheid tussen de aard en de omvang van de schulden. De gewoonte is gegroeid om aan de gerechtsdeurwaarder en de schuldeiser een stereotiepe brief te bezorgen, waarin men hen vraagt de bewuste instelling te contacteren en de aan de gang zijnde procedure op te schorten. Sommige institutionele schuldeisers zijn daartoe evenwel niet gemachtigd.

Echt verontrustend is dat de afbetalingsplannen vaak leiden tot nieuwe schulden. De gerechts-

deurwaarder wordt hier met een hopeloze situatie geconfronteerd. Op dat punt zou de wet verduidelijkt moeten worden.

Ik wil er tot slot ook uw aandacht op vestigen dat niet alleen een interventie van een gerechtsdeurwaarder maar ook een bemiddeling veel geld kost. Als men weet dat er geen afbetalingsplan kan opgesteld worden, moet men daarom nagaan of het wel aangewezen is een bemiddelingsprocedure op te starten. Ook op dat vlak is misschien een wetgevend initiatief nodig om, in welbepaalde uitzonderlijke gevallen, een soort 'burgerlijk faillissement' naar Frans model mogelijk te maken.

Mevrouw Isabelle Bambust: De Nationale Kamer van gerechtsdeurwaarders staat positief ten aanzien van de collectieve schuldenregeling. Dat is begrijpelijk: door die procedure zien de gerechtsdeurwaarders hun algemene taak van schuldbemiddelaar als het ware geformaliseerd.

De Nationale Kamer houdt ook rekening met de netelige vraag in welke mate een gerechtsdeurwaarder die al is tussengekomen in een uitvoeringsdossier naderhand ook aangesteld kan worden als schuldbemiddelaar ten aanzien van dezelfde debiteur. Wij staan achter de argumenten van onafhankelijkheid en onpartijdigheid die de vertegenwoordigster van de Orde van Vlaamse Balies zoëven naar voor heeft gebracht, maar we willen die ook concreet getoetst zien door de rechter die voor de aanstelling zorgt. Dit is dus meteen een niet corporatistische opmerking.

De Nationale Kamer wil verder ook het accent leggen op de Europese context van de materie. De Europese insolventieverordening nr. 1346 begint immers grote invloed uit te oefenen op de dagdagelijkse taak van de gerechtsdeurwaarder. Er moet dus ook grensoverschrijdend aan schuldenoverlast gewerkt worden.

De heer Bart Caron: U vindt blijkbaar dat de wetgever moet overwegen om het civiele faillissement mogelijk te maken, omdat dat goedkoper is voor de samenleving. Kan u dat wat meer verduidelijken?

De heer Marcel Mignon: Van bepaalde personen die om een collectieve schuldregeling verzoeken, weet men zeer goed dat ze hun schulden onmogelijk zullen kunnen terugbetalen. Toch moet het afbetalingsplan over een bepaalde periode lopen,

met alle kosten die dat teweegbrengt. Moet men op een bepaald moment niet de moed hebben om terug te keren naar het normale economische circuit? Ik stel die vraag louter informatief, het eventuele antwoord moet van de politieke wereld komen.

De heer Tom Dehaene: Er is me gesignaleerd dat de deurwaarders steeds sneller in actie komen voor steeds kleinere bedragen, onder meer zeer bescheiden ziekenhuisfacturen. Klopt dat? Het gaat toch om een dure procedure. Meent u dat er een zekere limiet zou kunnen worden opgelegd?

Mevrouw Marijke Dillen: Ik heb, vanuit mijn praktijk als advocaat, net het tegenovergestelde gevoel: schuldeisers worden wat voorzichtiger om voor kleine bedragen een beroep te doen op een gerechtsdeurwaarder, precies vanwege de hoge kostprijs.

De heer Marcel Mignon: Als mijn informatie klopt, wordt momenteel ongeveer 25 procent van de hospitaalfacturen niet betaald. Het zou best kunnen dat men op sommige plaatsen sneller stappen zet om dat geld te recupereren. Daarover weet ik niets.

De deurwaarder vervult op dit vlak een belangrijke rol. Ons tarief werd vastgelegd in een koninklijk besluit van 1976 en is dus op voorhand gekend. Uit cijfers blijkt dat wij in 55 tot 57 procent van de gevallen het bedrag kunnen terugvorderen in de minnelijke fase.

De ziekenhuizen beslissen natuurlijk zelf over de manier waarop zij hun contentieux beheren. Vaak zijn de termijnen voor betaling zeer kort. Het beschreven beleid is wellicht niet algemeen en veeleer een regionaal fenomeen. Zo blijken in Wallonië ziekenhuizen die door intercommunales worden beheerd nogal eens op zoek te zijn naar liquide middelen om boekhoudkundige redenen.

De verslaggever,

Marijke DILLEN

De voorzitter,

Luc MARTENS
